

Воја Марјановић

Поезија лирског говора

Небо Мијушковић: „СИЛАЗАК ОРФЕЈА” Књижевна заједница „Петар Кочић”, Београд, 1972.

После периодичних прекида и поновних објављивања стихова, песник Небо Мијушковић као да се коначно решава да постане аутор прве збирке песама, која је, и по поетском потенцијалу и форми стилског израза могла угледати дан још пре једне деценије. Песме о којих је компонована ауторова прва књига, на тај начин, нису настале ад хок, у магновењу неке поетске вртоглавице, већ су се рађале лагано, видом смирене импресије а ми смо их могли читати још пре десет година, па и више, када је Мијушковић био чест сарадник „Побјеле”, „Стварања” и, нарочито, Летописа Матице српске. Истина, у то време није се могао имати целовити суд о Мијушковићевој поетској вокацији света. Међутим, сада, у прилици целовитог текста књиге могуће је одредити њихов поетски статус и схватити основна песничкова опредељења која кроз њих недовољно избијају.

Да би дорекао властити концепт лирског говора који је манифестован у збирци „Силазак Орфеја”, Небо Мијушковић је њено ткиво разделио у циклусе чинећи тако и логичну поделу својих испољавања путем мотива и тема. На тај начин, песник је одредио бид генезе своје поезије, мада и демонстрирао све њене врлине и мане. По нашој процени, спектар основних квали-

тета, боље рећи добрих својстава ове књиге није у тоталној уједначености одређених стихова, колико у снази Мијушковићеве даровитости да свет властитог чувства испољи на најнепосреднији начин. Уз те особености, свакако, долазе и остале: снага лирске импресивности, заокружен и нехерметичан идејни концепт, богатство колоритног пејзажа, лапидарност поетског израза — као и складност песничке форме, изражене у версификативној структури правилних катрена и уочљивих сонета.

Испољавајући људску жудњу да мисаоним и емотивним комуницирањем искаже својеврсни доживљај света као неодгонетнуте и вечне тајне живота, Мијушковић се не експонира као песник изузетно рефлексивне лирике. За њега мисаоност представља пут до емоције, или: емоција је саставни део рација, мада се она већим делом удружује са појмом опсервације и дескрипције. У спрегу таквих односа према материјалности, наш песник налази свој аутентични угао осветљавања из кога сноп идеја тежи ка доста светлој или бар непомућеној песимизмом визији ствари. Када ово кажемо мислимо, у првом реду, да је пред нама аутор прекаљен на жеравици трајања; са њим се не може рачунати као са распеваним Орфејом; он није ни „донкихотски

бард" нити „овештали сањар", иако јесте у тживу песничком све то, па ипак, у форми која његову поезију не чини ни почетничком ни идеалистичко-романтичном.

Из ове атмосфере Мијушковићевог контакта, сагледавају се и пунктови одакле он напада своје биће али и путеви куда транспортује осећања. Ни мање ни више песник није ни за тренутак у дилеми основних принципа када саопштава чему тежи, шта је давнина, како гледа на појам вечности — или: где су корени човекове самоће, његове туге, злог удеса и — питања егзистенцијалних неутодности?? Јер, већ у уводној песми („Силазак Орфеја") утврђена су полазишта Мијушковићевог хода према животу и свету: он пева „само пределом без звука", а песма није ни превелика радост ни превелика туга, већ одбрана од мучке и смрти („И певао сам ја да смрт преварим"). Песма враћа у даљине и носи у прошлост. Она је сећање, повратак, али она је исто тако и буђење доласка, нечег новог, замисљеног као сан и воље-ног као „оно давно лишће" које узбуђује жудње и баца у лаку сету, сету која није толико жалополна да би растужила, но ни тако безбојна да би нас оставила без дубљег утиска.

Уводећи у песму сећање као вид дијалектичког протишања људског бића и света што је око њега, Мијушковић не мимолази неким стиховима ни пратећа осећања сваког човека или типичног живота. У том смислу, поједине његове песме поседују дозу искључених сазнања заснованих колико на туђим толико и личним искуствима са временом. Тако, на пример, Мијушковићевој песми није стран ни појам вечности као појам који је присутан у трајању камена но и „ходу мрава", или: он се у појединим песмама јавља и као тумач тишине („Лепота речи"), као човек који пати због нестајања, јер:

„Једном ћемо и ја и стена
Нестати у њему без помена",

а онда ничег нема осим сиви-ла, осим, опет, тишине, које, по песнику, „има ту на крају света" (Лепота речи").

Пределу појединих песама у овој збирци мада трагају за смислом егзистенцијалних истина врло вешто евоцирају прошлост иако она по песнику није испољена у јасним и експлицитним пројекцијама. То су само наговештаји, један вид персифлажа, блага инсинуација завијена у танки вео емоционалне нежности. У песмама „Гојковица" или „Дојчин" — историја је неоспорна инспирација, но она није квалтом узвишена, а јесте, и то уочљиво, песнички отелотворена. Дотичући трагедију младе жене зазидане у камен, и судбину јунака Дојчина, Мијушковић уопштава њихове ликове и преноси их на поље данашњице па и своје личне осећање трагичног. Камен и издаја, тамница и оков, мук до неба, склоњене счи и неверне речи — утемељене су у песми „Гојковица", која осваја неким латентним моћима, помало интонираним као Ракићева „Симонида" или Диздареви стихови из „Камењог спавача":

„Треба заспати сном
камена
И као камен никад не
крович
Кад звезде падну на рамена
И сумрак дану склопи очи

Самог себе овде окуј
И не чуј шум Бојане воде
Камени мук то наста... Чуј
У нама дивљају непогоде.

Крв то кључа. Свет
О том сазнати неће моћи
Од таме у себи проклет

Затворени у своје ноћи
Ко ти у камен узидана
Пред златом сунца и оком
дана".

У свеукупном Мијушковићевом доживљају себе и космоса укључен је и однос према природи као вечној лепоти и снази света. Можда највише тачке ауторовог песничког ус-

пона чине два циклуса у овој збирци („Балада једне ноћи“ (и „Панонско море“) у којима је „лирско биће песме“ изразило пуну меру Орфејског гласа. По суми емотивне устрепталости, по суншаној и уздржаној ерупцији сензибилног колорита, ова два циклуса „но се зграду“ Мијушковићеве књи­ге, дајући јој прави ослонац и то колико у сужејној структу­ри осећања, толико и формал­ној, стилско-версификативној.

Циклус „Балада једне ноћи“, у ствари је лирска исповест човекове самоће и присне љубави према природи оживљеној као радост и снага живота. Песник је овде зелени одсјај неба и топли глас крви који дозива љубав и нежност али снагом исконске жуди која почиње са ускликом а завршава се химничним слављем. Можда на махове вербалан у лирском плесу екстатичне емоције, Мијушковић слави овим циклусом све красоте „младе крви и белых руку“; оне су за њега и слобода, и стрепња, и чезнуће и љубав, део су опште илзузије сна и недостижности. Па ипак, иако сав у колотечини понесене узбуђености песник зна да се транспортује у питорескне пределе природе и да удружен са њом про слави виталну младост и замишљене запосе:

„Има бескрајно тајни ту где
почињу шуме
Ту где се дани гасе и расте
горки плен
Протичу беле реке из мене
опет у ме
Постојем ко мач витак ко
бор снажан и зелен”

Предела, међутим, у песма­ма циклуса „Панонско море“, делују мало друкчије. Рекло би се да се у њима песник ли­шава мисаоних тренутака и предаје чистој опсервацији пре дела која лагано прелази у декоративни опис. Тишине у шум­ама, шкољке у водама дуге плаве на небу — птице, голу­бови и зелене траве, — основ­ни су мотиви овог циклуса, измоделираног формом као хриди­на мора, а протканог му­зиком лирских наноса. Исти­на, пет песама у овом одељку не остављају утисак потпуне целовитости иако је њихов оп­шти тон сродан.

Мијушковићева прва књига стихова јесте несумњив пес­нички успех; не само као фраг­ментаран резултат она је вред­на и као целина, дакле као збир најуспелијих стихова које је песник на једном месту срећно компоновао. Она, доду­ше, нема увек изнијансиран је­зички израз (запажа се типизирана лексика и фразеологи­ја, доста понављан фонд језич­ких реквизита и гдегде провин­цијални и архаични изрази), но то не поти­ре општи утисак који оставља сума поменутих стихова, испеваних у снази ди­јонизијског заноса а начином јасне и спонтане песничке обраћајности. То осећање не на­пушта ни читаоца склоног да се идентификује са песником и његовим узбуђењем. Јер, Ми­јушковићев „Орфеј“ као да латентним магнетним пољем привлачи нашу пажњу. Он је, зато, вредан уочења као доса­да помало неамбициозан по­етски глас, али од сада, глас обавезан да чешће пева и даље се чује.